

Ruimtelijke ordening in West-Vlaanderen: typische kenmerken

West-Vlaanderen heeft in de samenhang van ruimtelijke en sociaal-economische structuur een aantal specifieke kenmerken.

Vooreerst kan worden gewezen op een spreiding van de bevolking zonder de aanwezigheid en dominantie van een grootstedelijk centrum. Daarentegen wordt vastgesteld dat verhoudingsgewijze voor een groter aantal woonkernen dan in de andere provincies, de uitrustingsgraad een voldoende niveau bereikt¹.

Deze vorm van spreiding van bevolking (en activiteiten) belet niet dat West-Vlaanderen de meest open provincie van Vlaanderen is, zuiver kwantitatief en naar voorkomen. De geürbaniseerde oppervlakte in West-Vlaanderen is geringer dan in elke andere Vlaamse provincie (21,8 % tegenover gemiddeld 26,3 %).

De morfologische verstedelijking van het platteland is in West-Vlaanderen minder groot dan elders in Vlaanderen. Het 'stedelijk gebied' (zoals omschreven in het Ontwerp Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen) heeft in West-Vlaanderen opvallend meer de aangroei van het woningbestand opgevangen dan elders in Vlaanderen. In West-Vlaanderen was in de periode 1981-91 ongeveer 67 % van de aangroei van het woningbestand te vinden in het stedelijk gebied. Er was amper een discrepantie van 3 punten tegenover het aandeel van het woningbestand in 1981; voor Vlaanderen als geheel was de discrepantie 12 punten.

Ook het ruimtegebruik dat vooral visueel afleesbaar is in zijn globaliteit, is voor West-Vlaanderen verhoudingsgewijze gunstig. West-Vlaanderen is in mindere mate getekend door lintbebouwing² dan de andere provincies. Dit geldt globaal ook voor de niet-agrarische verspreide bebouwing.

De industrievestiging in West-Vlaanderen heeft in zijn initiële ontwikkeling een patroon van landelijke spreiding vertoond. Dit houdt verband met de aard van de economische activiteiten die daarenboven sterk ambachtelijk van inslag was. Belangrijk is dat de industriële expansie en de reconversie van bestaande industrie vanaf de tweede helft van de jaren vijftig een fenomeen is gebleven van endogene ontwikkeling. Onder meer de ontwikkeling van de vlasnijverheid en de – via reconversie – daaruit gegroeide activiteiten hebben de eerder landelijke spreiding in de hand gewerkt. Dit bestaande patroon blijft als onderliggend patroon aanwezig maar werd – vanaf het einde van de jaren vijftig – beleidsmatig aangevuld met een netwerk van bedrijventerreinen, waarop de herlokalisaties van bedrijvigheid de dominante is geweest. In dit beleid is uitdrukkelijk gekozen voor het beginsel van gebundelde deconcentratie, rekening houdend met de bestaande en te ontwikkelen kernenhiërarchie. Onderzoek dat in het raam van voorbereidende studies voor de opmaak van een Structuurschets Vlaanderen op het einde van de jaren zeventig werd uitgevoerd, gaf aan dat de ontwikkeling van bedrijventerreinen in relatie met het kernenpatroon het sterkst uitgesproken was in West-Vlaanderen.

Het beginsel van 'verweving waar het kan, scheiding waar het moet' werd in West-Vlaanderen steeds vooropgezet. De dynamiek van de bestaande bedrijvigheid impliceert dan ook dat uitbreiding ter plaatse van 'zonevreemde bedrijven' in heel wat gevallen werd gevraagd en op terechte gronden – zij het veelal met te groot tijdsverloop – werd verkregen.

Dat deze benadering niet heeft geleid tot een uit de hand lopen van de ruimtelijke ordening en globaal positief moet beoordeeld worden, blijkt uit diverse elementen van ruimtelijke en van sociaal-economische aard.

De dynamiek van de West-Vlaamse economie wordt verder gedragen door een veelheid van KMO's. De werkloosheid is in West-Vlaanderen – samen

met Vlaams-Brabant – de laagste van geheel Vlaanderen. De ruimte-inname die met deze ontwikkeling gepaard gaat – voor werken, voor wonen, voor infrastructuur en andere – blijft in West-Vlaanderen verhoudingsgewijze gering. In de periode 1986-92 is het aandeel van de geürbaniseerde oppervlakte in West-Vlaanderen gestegen van 17,5 % tot 21,8 %. De toename bedroeg derhalve 4,2 % van de kadastrale oppervlakte. In Vlaanderen was dit gemiddeld 5,0 % met een waaier in de andere provincies van 4,8 % tot 6,1%³.

De economische expansie en de vormgeving hiervan in de relatie tussen wonen en werken was positief ten aanzien van de thans meer en meer als probleem ervaren mobiliteitsontwikkeling. De gegevens van de volkstellingen leiden tot de conclusie dat de tijdsafstand (en ook de afstand in km) tussen woonplaats en werkplaats in West-Vlaanderen (gemiddeld 25') gunstiger is dan gemiddeld in Vlaanderen (30'). Door een doorgedreven concentratie van werkgelegenheid in grootstedelijke gebieden ontstaan pendelstromen die een excessieve druk (via behoefte aan verkeerscapaciteit) op de ruimte uitoefenen (en die niet door een verbeterd openbaar vervoer is op te vangen). De sociaal-economische kosten moeten in de beoordeling mede worden opgenomen.

Het aandeel van West-Vlaanderen in de industriële werkgelegenheid in Vlaanderen is gestegen van 19,6 % in 1961 tot 20,3 % in 1981 tot 22,3 % in 1991 (volkstellingen). Meer dan elders in Vlaanderen was de expansie voorwerp van endogene ontwikkeling. De industrie moet voortdurend vernieuwen en herstructureren om blijvend als welvaartsgenerator te fungeren. Hiervoor is ruimte nodig. Via de gewestplannen kreeg West-Vlaanderen minder bedrijventerreinen toegewezen dan de andere provincies. Deze gewestplannen zouden in 1980 worden herzien. Wij zijn nu 1996. Volgens een rapport van een Interkabinettenwerkgroep was er eind 1988 in West-Vlaanderen op bedrijventerreinen (5 ha en meer; exclusief haventerreinen) op 10.000 inwoners slechts 10 ha beschikbaar (in eigendom of onteigenbaar) tegenover gemiddeld 15 ha in Vlaanderen.

Een goede ruimtelijke ordening houdt rekening met de eigenheid van de diverse gebieden, naar bestaande structuur, potenties en dynamiek van het bedrijfsleven. Voor West-Vlaanderen houdt dit in dat de potenties van de endogene ontwikkeling op basis van een veelheid van KMO's armslag wordt gegeven, zowel ten aanzien van een probleemoplossende benadering voor de zonevreemde bedrijven als qua voldoende en gevarieerd aanbod van bedrijventerreinen.

Er moet dringend en snel een nieuwe en/of aangepaste wetgeving komen ten aanzien van drie soorten problemen. De eerste zijn de beperkte uitbreidingen van zonevreemde bedrijven. De tweede betreft de grotere uitbreidingen van zonevreemde bedrijven. Tenslotte moet duidelijke rechtszekerheid ontstaan ten aanzien van de nieuwe regionale terreinen en ambachtelijke zones. Provincies, gemeenten, GOM's, Intercommunales en de ondernemingen weten niet meer waar ze aan toe zijn. Dit alles scheidt ontmoediging en stimuleert helaas de delocatie.

¹ Zie onder meer : M. Pattyn, De Belgische kleine woonkernen, in *De Gemeente*, 1981, nr. 3, blz. 107-115.

² Zie onder meer : G. Larnoe, Lintbebouwing in het Vlaamse Gewest, in *Planologisch Nieuws*, 1993, nr. 3.

³ Zie O. Vanneste, Veertig jaar later - een economische evaluatie, toespraak gehouden op 1 oktober 1996 voor de Provincieraad van West-Vlaanderen.

